

10-16

291

(23) *Initiation customs of the Swana of the Bathlaka.* J.S.R. Masiangoako.
Initiation, age-group, regiments.

16

Bogwera bofa basimane bonna, ke gore ge ba ise ba goerisioe ga ba ise le eene hanna, le gona ga ba na tiro. Ke gore ba ka seke ba bidioa gore ba eo e tsa tiro mo motseng. Le ditiro tse ba di etsang ke tsa bosimane fela, le gona ga ba dumeloa gore ekare ge banna ba le mokgtleng mosimane a ema, a buoa. Pele a tla nna le thata ea gore a buoe mokgotleng o tsoanetse gore a gorisioe, le gona ke gona a tla bidioa monna. Basimane ba ba sa goerisoang ba bidioa magoane le ge ba na le mophato ba ntse ba bidioa magoane go fitlhela ba tsena mo bogoereng ba rupa. Ke gona ba tla beng ba feditse bosimane, le ge mosimane a fitlhela mophato eo aneng a tsoanetse gore a ka be a ne a rupile le ona, o setse o rupile, o tsoanetse gore a ee le ba baeang. Le ge ele bo mmonae o ea fela le bona fela ge a fetsa o boela koa mophatong oa gagoe. Le bona ge a tla eanong a rupile ba tla itumela ba itse gore eanong ke monna ea feleletseng. Monna eo mongoe le eo mongoe oa rupa, le gona ga ba patelise, ge go simolloa o itse fela gore o tsoanetse (The beginning).

- Basimane ba tsamaisa moretlo, ke gore pele ba tla ea koa
2. mophatong ba tsoanetse gore ba tsamaisa moretloa, ba phutha basimane ba bangoe mo motseng mo. Mosimane eo mongoe le eo mongoe ea senang mogoloe oa mosimane, fela ge ba bona gore o nonofile ba motsaea gore a tsamaisa le bona moretloa. Ba senyetsa batho mo masimong le dikgogo ba di ja, le ga gona motho ea ka buoang. Ge are oa buoa o boleloa gore ke magcane ga gona ape a ka ba sekisang, ba dumelotsoe gore ba dire sa ba se retang ka gore ga e ise e nne banna. Le bona nako ea bona e e tla ba tla tle ba senyediao ke ba ba tla tlang koa morago ga bona. O ke molao o itsioe thata gore magoane ba dira thato ea bona fela ba laetsoe gore ge ba kopana le monna, ba tshotse sengoe le ge ele phologolo, ba tsoanetse gore ba e mo nee. Le ge ele diphologolo o di tsaee fela tso tsothe le gona ga gona ea tla ngongorega mo bona basimane ba. Ge ba ntse ba tsamaisa moretloa ba tsoanetse ba ne ba tlogatha fa kgotleng. Ge ba kgoatha la ntlha re eare ba loma moretla, go simolloa go iteoa ngoana oa kgosi pele, go tloga fo go ioa le ba bomanaa kgosi go

3

isa go ba di ntlha. Ba tsoanetse gore ba kgoathe ga tlhano gongoe ga supa ba ise ba ee kwa mophatong. Go tloga fo ke gona/eanong le eleng ba bofela, ge ba tlile go kgotha re eare bo aphala, ke gore eanong fo, ba iteoa mpa e lengoe. Le gona tsatsi le bo phalang ka lona basimane ba botlhe ba baeang ba tsoanetse gore ba lale kwa kgotleng gore ka mosho ka mahube ge morena a tsoga a fitlhale ba kgoathile. Ge a sena go ba itaea ngaka e ba tsoara ka ditlhare gore ba tle ba seke ba tlhageloa ke sepe. Basimane ba botlhe ba tsoanetse gore megokane ea bona e ba tseele dikoba tsa bona e o di baea kwa ba eang go rupelung teng. Gore ka mosho ge ba tloga go be go sena ea roeleng koba ene le megokane oa gagoe. Bosigo bo botlhe bo, go tlalele go utloela lepatate (horn blowing) gore ge mahube a tla madi a motho o mongoe le eo mongoe a be a bethata. Gore a fitlnele a sa itse gore o eme kae, batho ba ile ba mosiile. Ge ba tloga fo kgotleng ba bolla, morena o ba etela pele go fitlha ba tsena kwa phatong. Ge ba sena go tsena kwa teng ba gela metlagana le megoro ka dikgoro tsa bona. Ge ba sena go fetse ke gona eanong ngaka e sinolla tiro ea gagoe le basimane a ba tsetse ka legare la gagoe, ge a sena go ba tsetse megokane ea bona e tsoanetse go eanong e ba dise, gore ba seke ba ngongorega le melao ba e rutoa ke bona megokane e ea bona. Ge ba sena go tsena kwa mophato morena ene, o boela kwa gae, o ea fela ko bona ka go ba lekola fela. Basimane ba rupela gongoe, ga gona ee ka rupang a nosi, ke gore ge bogoe bo tloga, baea ba botlhe ga go sale ope, ea a setseng o tla ea le ba ba tla tlang morago le ge ele bo monae, o ea fela le bona. Basimane ge ba le kwa mophato megokane ea bona e ba tseela dijo, ka ba pei ba di baeang teng. Ba pei ba tsoanetse gore ba ise magobe kwa mophato fela ba seka ba atumela ga ufi, ba tsoanetse gore ere mophato o santse o le kgakajane, ba be ba baea magobe ao, ba tlogela ba boea kwa gae. E tla tlisoa ke megokane kwa gae. Ge bapei ba tlogela magobe megokane e ea a tsaea. Le gona eseng gore bogobe ge bo tsholetsoe mo mogopong bo tsherebagane ka bogare, bo, ga go jeoe, bo a latlhisa. Ke gore ge magobe a tsena kwa mophatong ngaka e tsoanetse gore e tsamae le ona magobe a otlhe a e bone, bo bo tsherebaganeng go ise go je motho. Ge e sena go fetse ke gona eanong e tla raea batho gore ba

4

ka aja.

Ge gona le bo bo tsherebagane bo tla latlhioa ga boko bo/

5 jeoa, fela ga bu busedioe koa gae, bo fela fela mo mophateng.

Basimane ge baea go rupa ga goioe ka dingoaga gore a ba lekana go ea ba ba nang le dilemo tse di lesome le le metso merataro, go ea godimo ba ba sena bo mogoloa bona. Bogoera boea morago ga ngoaga tse tharo tse nne ke gona bo kaeang. Ke gore ge basimane ba tsoa (loga) go ea basetsana, go tloga fo go tsa tla simolla ba bangoe. Maina a basimane ge baea mophatong ba bidioa magoane, ge ba tsoa ba tla mo gae ba tlhe ba bidioa magoane ke gore basimane bofeletse ka koa mophatong. Morena ke ene a laola gore a bogoera boee gongoe ga boee, o bolela batho gore eanong³basimane ba ba teng ba tsoanetse gore ba rupisioe gore ba tle ba fioe mophato e seka eatlhe enna basimane, le gore ba tle ba fioe tiro. Ke gore ge mophato o aloga o sebetse dikgomo me morena o tla tle a tsaee namane e ngoe le e ngoe mokgomong tse di tso sebetsoa ke mophato o. Ge bogoera bo tloga morena ke ene a batlang ngaka ea gore e tle e alafe basimane gore ba tle ba seke ba tlhageloa ke sepe. Basimane ba botlhe ba tsoanetse gore ba gorisioe 6 pele e bang banna, pele ea fo, ke basimane ba/ba feleletseng, le gona ga ba ke ba dumeloa gore ba ka buoa mokgotleng. Ke gore ke basimane ga baana molao, ga ba laloe ke banna, koa mophatong gore monna ge a buoa o buoa a kobile boragoe. Ka lebaka la gore ge mosimane a sa rupa ga akaioe sepe mosimane eo mongoe le eo mongoe o rata gore a ba nna a rupe gore le ene a tle a rutoe melao ke banna koa mophatong. Ga a isioe go ikisa ene bogoera. Basimane ke bona ba kopang bogoera pele morena a ise are, bogoera bo ka tloga. Ba setse ba tsamaisa moretloa gore morena le ene a be a bone gore ba batla bogoera tota. Bana ba motse ge ba rupa ga ba duele, fela ba ba tlhagang mo metseng e mengoe ke bona ba duelang. Ba ntsha dikgomo, tseo ke tsa morena fela ke tsa gagoe.

Basimane ge ba le koa mophatong ba disioa ke megokane ea bona le banna ba bangoe. Ke gore ka mosho ge basimane ba sena go ja ba bolla, ba ea nageng, megokane e ea bona e, e tsamaea koa pele ga bona goa gore e bone se se tla tla. Le ge ba ea go tshela tsela megokane e e tsoanetse gore e tsamae eo tlhola pele koa tseleng, le go thibella 7 batho gore ba sefete go fitlhela basimane ba/tshele pele. Ke gore ge basimane ba santse ba le koa mophato ga ba tsoanna ke gore ba bonoe ke motho o mongoe le o mongoe.

291.

Motho ea ratang go ba bona o tsoanetse go ea le motho ea rupileng, ene ke ene a ka ba bonang. Le gona basimane ba ga baana go buoa buoa fela go tlhodioa fela go buoa mogo ba buoa. Mantsiboa ge letsatsi letheoga ba bo ela koa metlaganeng ea bona, ba tsoanetse eanong fo ba tsamaea ba lesegapa, le monna a le mongoe a ba tlhabeletsa, bona ba moduma ba apela. Basimane ba le gona ga ba pare sepe, ba tsoanetse gore ba nne diphogotla, matlaloana a kgaotsoeng, ngaka ea fisa, e sena go a sebetsa ka ditlhare. Ngaka ke eona e kgaolang matlaloana a ka legare, ba tla ka ngoe ka ngoe go fitlhela ba felela, ngoana oa kgosi ke ene go simolloang ka ene, gongoe oa bo monae, go feleledioa ka ba di ntlha. Mosimane ge a kgaoloa letlaloana le, monna o mongoe o mootla ka molamu, ge a santse a tsoeroe ke seidi ngaka koa eona ea sebetsa ge a thanya o fitlhela ngaka e feditse, ge a ka thathabologeloa ngaka e santse e e sebetsa banna ba mo tsoara. Ba bangoe ba soela ruri ba seke tlhe ba thanya, fela ga se gantsi-ntsi fao fitlhela motho a soa ka ba ba seng lethogonno. Basimane bona ba getsoe mekgoro ba robalang teng. Fela banna bona ba na mo ditlaganeng, ga ba itise le basimane, ge banna ba itisitse basimane bona ba mo mekgorong. Megokane e ea bona e, ke eona e ba lebelang gore ba seke ba tsoengoa ke banna le megokane e mengoe, fela ge mosimane a ne a sa utloe, ke gona eanong a tla sekisioang melato eotlhe ea gagoe, ge a ne a seke a bega diphologolo a di bolaille, k gona banna ba o ba tla di mosekisang fela megokane ea gagoe e tla morapela di mpa, le ge ba mo iteea ba tla mo iteea ba mo gadima. Monna ge a tlhabela ngoana oa gagoe kgomo ge a sena go e tlhaba o tsaea lemipi la eona o le apesa ngoana oa gagoe gore a itse gore kgomo e, o e tlhabetsoe.

Melao.

Basimane ba rutoa melao e:-

- (a) Mosimane o tsoanetse gore a tlotle boragoe ke gore o tsoanetse gore a seke a ba ikgantshetsa a seka a omana le bona ge ba buoa a didmale, ge a ba dumedisa a ope diatla a seke a re bora fela, o tsoanetse gore le gona a itse bo mmagoe.
- (b) O tsoanetse gore a begelle boragoe ka metlha sengoe le sengoe se a se thoalang gongoe ase bolaileng. Ga a tsoana gore a fete monna ofe le ofe ka phologolo, o tsoanetse gore a e mnegele.

(c) O tsoanetse gore a tshabe boragoe, ka metlha ke bo ragoe, Ke mona, fela ba ba golo ba ene ke boragoe, ke bona a tsoanetseng gore a ba tlotle.

(d) Ge banna ba le mokgotleng o tsoanetse gore a buoe ge ba mo dumela gore a buoe.

(e) Ke monna, ba molaea gore eanong le banna, le tsoanetse gore le tlhokomele tsela tsa lona.

(f) Ke nako ea a ratang go nyala a ka batleloa mosadi a nyala, o tsoanetse gore a nyale ka tumelo ea batsadi ba gagoe, le mosadi eo o tsoanetse gore a matleloe ke batsadi ba gagoe.

§ 10. Ge basimane eanong ba tla aloga, ba tsoantsoe ke gore bo mma bona bona koa gae ba ba tlietse didibelo, le matsoku a sitsoe go tlhakantsoe le mafura. Ge di sena go tsena ko bona, ke gona eanong ba tla boelang koa gae. Bo mma bona ba ba tlietsa meeme (magogo) e ba eo e alang koa kgotleng. / Mantsibo a a ba tlang ka mosho oa teng banna ba tsoanetse gore ba tlise didibelo tsele gape ko mma bona, eo ngoana oa gagoe a suleng, sedibelo sa gagoe se thubeloa fa kgoroaneng ea gagoe, e be ele gona a utloang gore ngoana oa gagoe o sule. Se batho ba seitse gore eo, sedibelo sa gagoe se tla thubeloang fa kgoroaneng ea nong, i tse fela gore ngoana oa gagoe o sule. Basimane bona ba tla tla bosigo gore ge batho ba tsoga ba ba fitlhele mokgotleng. Batho ba tla phakela koa kgotleng go ba bona le go ba dumedisa ka gore ba ntse sebaka sa kgoedi tse tharo koa nageng ba ise ba bonoe ke ope. Ge ba tla mo kgotleng mo, ga ba ise ba theioe leina ba tla fetsa malatsi a mararo ke bona ke gona ba tla theioang leina la mophato wa bona, le gore ba phatlale, ba ee koa gae. Morago ga beke ba bidioa gape koa kgotleng ge ba sena go tsena koa teng morena o tla a bolela gore eanong le bona fela le tsoanetse gore le e dijara le sebetsand dikgomo. Ke gona le tla tleng le nna mo gae, le nyala le itse gore le na le dikgomo tse le di itshebeleditseng. Ba be ba boleloa gore eanong ge mophato oa lona o bidioa gore o e tsa tiro le tsoanetse gore le ba botlhe go/seke ga sala ope.

Batlhako - Regiments.

Banna

Matlatsa.

Makonopya

Basadi.

Matlatsa.

Makonopya

Matladi	Matladi
Mapotokisa	Malosa.
Makantoa	Maletloa
Mantoane	Matsie
Mathoba	Matimakgoba
Matshema	Matshema
Maganeloa	Maganeloa
Madima;	Madima
Mafiri	Manosi
Masitaphefo	Masitaphefo

Basetsana.

12

Basetsana ba ea byale ge basimane ba sena go booa koa bo-goereng. Le bona ba tsaea sebaka sa kgoedi tse tharo, fela bona ba nna fela mogae, ga ba tsoele koa nageng go na teng jaaka basimane. Ba robala mo malapeng ka bontsinyana ke gore ba tsoanetse gore ba ne molapeng le lengoe le gore ba tsoanetse gore ba ne molapeng le lengoe ba le ba tlhano ba le lesome ka dikgoro tsa bona. Ba phakela go kgoatha koa kgotleng ba kgoathisoa ke mohumagadi ke ene a sebetsang le bona. Ene ke ene / a sebetsang le morena go megela tlo tsothhe tse di ba tlegang. Basetsana bona ba ea mariga ge go sena go kotuloa ke bona ba ba eang. Ge ba sena go fetsa kgoedi tse ntse ba le mo bona byale ba tsoanetse gore eanong bae go dira phuphupu, ke gona ba tla itseng gore sebaka sentse se atamela gore ba tla fetsa. Ngaka e sebetsang le bona eano e nna le morena ge mohumagadi a begela morena se a se batlang sa bongaka morena o tla begela ngaka. Tsatsi le ba tla medioang ke tau, ke gore ba fitlhioa mo mephatong e ea bona ea malapa ba tsoanetse gore ba seke ba tsamaea mo ntle gore ba bonoe ke batho. Ke bona eanong ba ileng go laioa ke basadi gore eanong ke basadi ba tsoanetse gore ba nne le tlotlo le poifo mo banneng ba ba tla ba nyalang le mo banneng ba botlhe ba motse. Ge ba sena go nna malatsi a mabedi a mararo, ba tsoa tau e ba tlhatsitse. Janong ba ea koa kgotleng gore ba eo go bonoe koa teng, go tloga fo eanong ba tlaea koa gae koa malapeng a bo nna bona. Ke gore eanong ba feditse ga ba tlhe ba ba tlega, ge ba theiloe leina la mophato go fedile.

K32/13

12 cont
291

Ba tla itse gore ge mophato oa bona o bidisa ba tsoanetse gore ba
e ba botlhe go seke ga sala ope koa morago.

7

8*

8*

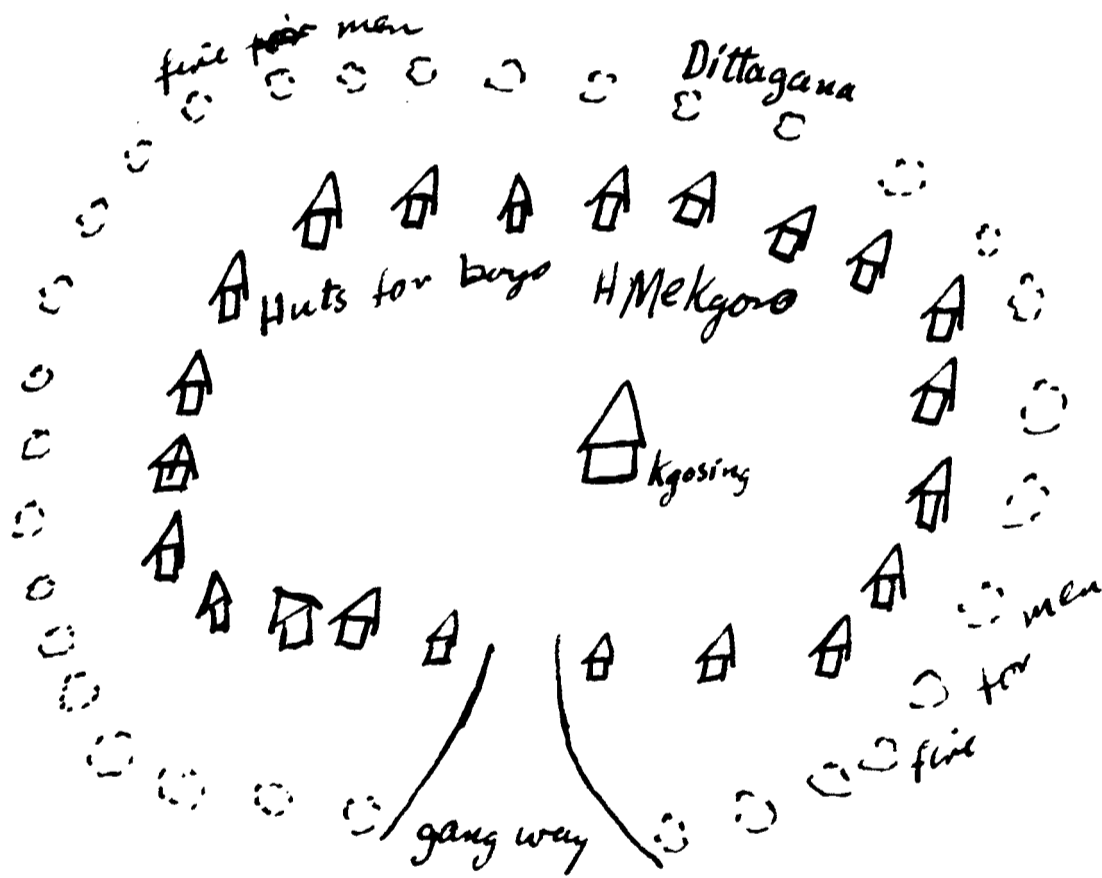
13*

X32/13

291

Drawings boys' initiation place

13

Ge ba phatlala ba tshoba mekgoro e, le dittagana tse, go sala mattapa a maiso fela, mekgoro eona le dittagana o ku seke oa difetthela ge o tshua fa teng. Banna ba robala mo dittaganeng goe ba lebelele eka tla tlang ko bona ka phoso, ke gore a bonoe ke bona pele a se ise a bonoe ke basimane.

Rampya

end 5 291